הבונה כמה יבנה ויהא חייב [א]הבונה כל שהוא והמסתת[ב] והמכה בפטיש ובמעצד (א) [א]הקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב (וכן) רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא כמתקן מלאכה: **גמ'** כל שהוא למאי חזיא א"ר ירמיה שכן עני חופר גומא להצניע בה פרוטותיו דכוותה גבי משכן שכן תופרי יריעות חופרין גומא להצניע בה מחטיהן אביי אמר כיון דמשתכי לא עבדי הכי אלא שכן עני עושה פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה קדירה קטנה דכוותה גבי משכן מבשלי סמנין לצבוע יריעות שחסרה מלאכתן עושין פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה יורה קטנה רב אחא בר יעקב אמר [ג]אין עניות במקום עשירות אלא שכן בעה"ב שיש לו נקב בבירתו וסותמו דכוותה גבי משכן שכן קרש שנפלה בו דרנא מטיף לתוכה אבר וסותמו אמר שמואל [ב]המצדד את האבן חייב מיתיבי [ג]אחד נותן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט חייב [א] ולטעמיך אימא סיפא רבי יוסי אומר ואפילו העלה והניח על גבי דימוס של אבנים חייב אלא [ד]תלתא בנייני הוו תתא מציעא ועילא תתא בעי צדודי ועפרא מציעא בעי נמי טינא עילאי בהנחה בעלמא: והמסתת: מסתת משום מאי מיחייב רב אמר משום בונה ושמואל אמר [ה]משום מכה בפטיש [ו]העושה נקב בלול של תרנגולים רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר [ז]משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רב משום דדרך בנין בכך אבל עושה נקב בלול של תרנגולים דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דדמי לבנין [ח]דעבדיה לאוירא אבל שופתא בקופינא דמרא דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר שמואל אבל בהנך תרתי אימא מודה ליה לרב צריכא בעא מיניה רב נתן בר אושעיא מרבי יוחנן מסתת משום מאי מיחייב אחוי ליה בידיה משום מכה בפטיש והאנן תנן המסתת והמכה בפטיש אימא המסתת המכה בפטיש ת"ש

הקודח

תוספות

הבונה. צריך ליתן טעם אמאי תני בונה אחר זריקה והוצאה[ד]: **מכה** בפטיש. פי' בקונטרס שמפוצץ בו את הסלע לאחר שחצבה ואין נראה לר"י דבמשכן לא הוה בנין אבנים ולא שייך תנא גמר מלאכה דכלים דהוה במשכן ונקט מכה בפטיש דאבן דלא הוה במשכן אלא נראה לר"י דהאי מכה בפטיש היינו מכוש אחרון שמכה על הכלי בשעת גמר מלאכה: **כל** שהוא למאי חזי. דוקא הכא איצטריך לפרושי דהוה לכותיה במשכן משום דלא חשיב בנין כל שהוא אבל מוליא עיטרן ופלפלת כל שהוא[י] סברא הוא דמיחייב: **הכי** גרסינן המצדד את האבן חייב. ול"ג משום מכה בפטיש דבמסקנא מוקי לה בתתאה דלא שייך שם מכה בפטיש ועוד דאכתי קאי בבונה: **ולטעמיך** אימא סיפא אפילו העלה ע"ג דימוס כו'. ול"ג ר' יוסי אומר אפילו העלה דאי גרסינן ליה מאי קאמר ולטעמיך הא פליגי רבנן עליה ובתוספתא נמי ל"ג ליה: **העושה** נקב בלול. קשה לרב דאמר משום בונה אמאי הפסיק מכה בפטיש בין מסתת לקודח דהוו תרווייהו משום בונה ולשמואל נמי ליתני תרווייהו בהדי הדדי: **האי** מאן דעייל שופתא בקופינא רב אמר חייב משום בונה. ואע"ג דקי"ל [י]אין בנין בכלים אור"י דהיינו דווקא בהחזרת (ב) בתי תריסין[כ] או במנורה של חוליות[ל] אבל בנין גמור מיחייב בכלים [י]כמו בקרקע כדאמרי' בס"פ כירה (לעיל דף מז.)[כ] גבי מטה של טרסיים אם תקע חייב חטאת ומחזיר קני מנורה חייב חטאת וקרן עגולה[מ] ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקום שאין חיזוק ואומנות דבכלי לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין ובפ' בכל מערבין (עירובין דף לה.) גבי נתנו במגדל דמוקי לה רבה ורב יוסף במגדל של עץ דמ"ס כלי הוא ואין בנין בכלים ומ"ס אהל הוא התם מיירי במנעול (ג) וקטיר במיתנא כדמסיק אביי לבסוף ולא הוצרכו לפרש משום דפשיטא דבהכי איירי דבע"א יש סתירה ובנין בכלים וכן משמע מדמוקי אביי במנעול וקטיר במיתנא דהוי כמו חותמות שבכלים הא לאו הכי אסור ובריש סוגיא דפריך ואמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא אע"ג דשם מגדל של עץ הוא דהוי כלי כדמוכח בכמה דוכתי[ל] מעיקרא הוה סבר דאיירי שאי אפשר לקחת העירוב אלא על ידי סתירה גמורה: **לול** של תרנגולין.[ט] דלא חשיב ליה שמואל בונה אומר ר"י משום דלא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא: [ועי' לקמן קמו.][מ]: **אבל** בהנך תרתי אימא מודה כו'. ומקמייתא ובתרייתא נמי לא ידעינן מציעתא בשלמא

רש"י

הבונה. שאמרו באבות מלאכות[ז] כמה יבנה כו': מסתת. מרבע את האבן ומתקנה הכל לפי המקום שיש מקומות שרגילין להחליק ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצים חריצים בארץ אשכנז: המכה בפטיש. גם הוא באבות מלאכות והוא בלע"ז פי"ק שמפוצץ בו את האבן מן הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדיל מן ההר קלת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת וזהו גמר מלאכה של חוצבי אבן וכל הגומר בשבת מלאכה תולדת מכה בפטיש היא: מעצד. אף הוא כמו קורנס גדול של ברזל לבנין של ברזל[נ]: והקודח. נוקב עץ או אבן בכותל: כל שהוא. אכולהו קאי אמסתת ומכה בפטיש ובמעצד והקודח: כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת. שיש מתקיימת כיוצא בו [ואין מוסיף עליה[ד]]: בשבת. אעושה מלאכה קאי: על הסדן. בלע"ז אינקלומ"א: קורנס. מרטי"ל: מפני שהוא כמתקן מלאכה. ואע"פ שאינו מכה על הפעולה אלא על הסדן ובגמרא מפרש מאי מתקן: גמ' דמשתכי. מעלין חלודה המחטין רוזי"ל: פטפוטי. רגלי כירה כמין כלי ברזל שקורין טרפיי"ד מעמידין הכירה של חרס: מבשלי סממנים לצבוע שחסרה מלאכתן. שנמלגמו לגמר צביעתן וחסרה למלאכתן והוצרכו לחזור ולבשל סמנין ולצבוע מעט: יורה קטנה גרסינן הכא: אין עניות במקום עשירות. לא עשו דבר בגמלוס אלא הכל מתמלתן דייס והותר: בבירתו. בירה נאה שהוא אוכל ושוכב[ס] מקפיד על חור קטן שבה אם מגונה הוא וסותמו בטיט: דרנא. תולעת: המצדד את האבן. מושיבה ומלדלה על שמתיישבת בקרקעית יסוד הבנין יפה מתוך שהוא מלדלה הוא מכינה[ו] תחתיה ומושיבה בארץ חייב ואפילו לא נתן טיט הוי בונה כל שהוא דיש מקיימין כן בלא טיט: הנותן את הטיט חייב. אבל הנותן האבן פטור: דימוס. שורת אבני חומה אלמא בהנחה בעלמא חייב ואפילו לא צידד ועדיפא הא מדשמואל: אלא. לאו קושיא תלתא בנייני הוו: תתא. יסוד החומה תחתית[ו] שמושיבין אבנים על הארץ בלא טיט בצדודי ועפר כל עצמו אינו אלא לצדד את האבן שתשב בשוה ולא תטה לכאן ולכאן ויהא עפר סביב לה לסומכה ובההוא אמר שמואל מילתיה ובריית במילעא[ס] כל הבנין כולו שמן היסוד עד שורה העליונה בעי נמי טינא עם הצידוד: עילאה. דימוס העליון שאין על גביו עוד דימוס אינו חושש אם נוטה האבן לצד אחד הלכך בהנחה בעלמא סגי והוא מילתא לרבי יוסי: משום מאי. איזו תולדה מן האבות הוא: מכה בפטיש. גמר מלאכה הוא שבמקום שחרך חריך זה לא יחרוץ עוד: לול של תרנגולין. של עץ הוא וסתום ומנקבו שילא הריח של נוחה ולא יזיק להו: משום מכה בפטיש. שהיא גמר מלאכת הלול וכל מידי דהוא גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כדאמרי' בפ' כלל גדול (דף עה:): עייל שופתא בקופינא דמרא.[ס] שופתא יתד קטן שתוקבין בתוך בית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו שלא יצא שקורין קאיי"ל: קופינא. הוא חור שברזל המר: מרא. בלע"ז פוסי"ר: מסתת. דרך בנין בכך: ואי אשמעינן בהא. בעושה נקב בלול: דדמי לבנין. שאף בבנין הבתים עושין נקבים לאויר כדקאמר ועבדי[ע] לאורה סורים וסלונות: ואי איתמר בהא. בשופתא: בהא קאמר שמואל. דלאי אתרו ביה משום בונה לא מיחייב דלאו בנין הוא: אחוי בידיה. מכה באגרופו על כפו כמכה בפטיש: אימא המסתת המכה בפטיש. וה"ק המסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש חייב בכ"ש:

הקודח

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"י מהל' שבת הל' יב סמג לאוין סה:
ב ב מיי' שם הל' יא:
ג ג ד מיי' שם הלכה יב:
ד ה מיי' שם הל' יח:
ה ו מיי' שם הלכה יד והלכה טו ופכ"ג הלכה ה:
ו ז מיי' שם הלכה יג:

רבינו חננאל

נחמן למה לך כולי האי לימא גוד אחית מחיצתא. פי' ראה בלבך כאלו את החוטן כמין קלף מן המחיצות שהן דפני הביצית (ומציעו) [ומעמיד] בקרקעיתא ונמצאו הנסרין כולן כאלו מחוברות הן מי לא תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל רחב ד"ט וזרק מרה"י ונח על גביו חייב. אלמא אמרי' גוד אחית מחיצתא ורואין כאלו דפני הטרסקל יורדין עד עיקרו של קנה וכאלו יש בעיקרו ד' טפחים הכא נמי נימא כאלו דפני הספינה עקומין ומסבבין הנסרים. ודחי' רב יוסף להא דרב נחמן ואמר ליה משם ר' חייא אמרו וחכמים פוטרין אלמא רבנן סברי לא אמרינן גוד אחית מחיצתא וחולקין על ר' יוסי בר' יהודה. ודחי' אביי להא דרב יוסף ... הא איני והתניא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצה שלו ג' וזרק ונח ע"ג חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא כלומר ורואין בראיית הלב כאילו הרחב שבל ראשו מגיע עד עיקרו. ועוד אפי' רבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה התם בקנה שנעץ והניח בטרסקל בראשו דלא אמרינן גוד אחית מחיצתא התם טעמא מאי דכיון שהגדיים בוקעין בעיקר הקנה ועוברין תחת הטרסקל מוכחא מלתא דלית ליה מחיצתא כלל אבל בספינה כיון שאין הגדיים בוקעין באותו חלל שבין הנסרים אפי' רבנן מודו דכי האי גוונא אמרינן גוד אחית מחיצתא. ... רב יוסף תשובה בשתיקה. והשיב רב אחא כלפי אביי ספינה נמי הא איכא בקיעת דגים וכשם שאין אומרין בקנה שיש בראשו טרסקל גוד אחית מחיצתא מפני הגדיים שבוקעין בו כך הספינה אין אומרים גוד אחית מחיצתא מפני הדגים שבוקעין בו כדגרסינן בעירובין פרק ראשון אמר רבא עשה לחי למבוי והגביהו מן הקרקע ג' או שהפליגו מן הכותל ג' לא עשה כלום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. ודחה רב אשי להא דרב אחא וא"ל בקיעת דגים לאו שמה בקיעה ... מחיצה תלויה מתרת במים ... ואע"פ שהגדיים בוקעין בה אלמא בקיעת דגים לאו שמה בקיעה ואין מחיצה תלויה מתרת בחורבה כרבא בלחי שהגביהו מן הקרקע דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה וכיון דרב אשי מסייע ליה ואביי ורב נחמן ש"מ שאפילו אין בספינה בפחות מג' ד' מותר לטלטל בכל הביצית: ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו כו'. אמרינן פשיטא ואוקמה רב ספרא לא נצרכה אלא לערב ולטלטל מזו לזו ודוקא קשורות אבל מוקפות לא ותניא נמי הכי וסלקא דכל מחיצתא שנעשית בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה היכא דאיתעבידא מחיצה בשבת מותר א) לזרוק אליה ואסור לטלטל משם מפורש בעושין פסין לענין יבשו מים בשבת ובאו מים בשבת. וספינה קשורה בחברתא לא שרי לטלטולי מינייהו עד דמיקטרן בדבר שיכול להעמידה ואפי' בחוט הסרבל ויכול להעמידה הכי הוא מתירה. אבל לענין טומאה פי' שמואל אם הן ספינות קשורות בשלשלת של ברזל ממש שהיא כחרב ונגע בשלשלת זו מת מביאה הטומאה בספינה האחרת שכיון שנגע בה המת נעשת כמת עצמו דקיי"ל חרב הרי הוא כחלל. פי' הא דתנן במסכת אהלות פ"ח (מ"ה) קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמיד כבש את האבן ע"ג הטלית מביאה את הטומאה. פי' שמואל זה השנוי במשנה זו בדבר שהוא יכול להעמידה שלשלת של ברזל הוא ממש והוא כגון יש מת בספינה אחת וראש השלשלת נוגעת במת וזו השלשלת קשורה בספינה אחרת נמצאו בו הספינות קשורות זו עם זו בשלשלת. שלשלת זו הנוגעת במת נעשת כמת עצמו דקיי"ל חרב הרי הוא כחלל לפיכך מביא את הטומאה בספינה האחרת: הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו שהיא שבת קלטה אחר או קלטה כלב או נשרפה פטור כו' בניינא דמתני' אינו חייב עד שתהיה מתחלת המלאכה עד תשלום המלאכה בשוגג אבל אם היתה לו ידיעה אחת שגגה ב) קודם תשלום המלאכה בידיעה פטור עד [שיהא] תחלתן וסופן שגגה. ודייקינן מרישא דמתניתין דקתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו קלטה אחר פטור וכן אם קלטה כלב וכן אם נשרפה פטור טעמא מאי פטור משום דלא נעשת מחשבתו הא אם נחה במקום שהיתה מחשבתו בעת שזרקה חייב ואע"פ שנזכר לאחר שיצאת מידו הנה היתה לו ידיעה אחר שגגה וחייב. ופריק רב כהנא סיפא דקתני עד שתהא תחילתן וסופן שגגה אתאן ללכתא ומתנא. פי' קנה קשור בחוט ארוך שכשיזרקנו לא יאבד אלא מושך בחוט והוא נמשך אחריו כי האי גוונא בעינן תחילה וסוף שגגה שאע"פ שזרקו כיון שנזכר קודם שינוח יכול להחזירו אבל כגון אבן שכיון שיצאה מידו אינו יכול להחזירה אע"פ שנחה אחר זכירתו חייב. ודחינן לכתא ומתנא איגודו בידו וכל איגודו בידו אינה זריקה ופריק רב כהנא כגון שזרק זה הקנה לעשות חבורה וקמ"ל עד שתעשה חבורה (במשכת) [בעינן שתמשך] שגגה. ונדחה טעם זה. ופריק רבה כי בעינן תחלה וסוף שגגה במעביר אבל בזורק לא ורישא דהא מתניתין בזורק. ואקשינן עלה והא כי קתני זה הכלל כל חייבי חטאות כו' אזריקה הוא דקתני ונדחה דרבה. ופריק רבא מתניתין תרתי קתני חדא הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו אע"פ שנחה במקום מחשבתו פטור וחדא אם לא נזכר וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור דלא אתעבידא מחשבתו. והא (דרבה) [דרבא] והא דרב אשי נמי לא איפריכו מיהו רב אשי דייק הכי כיון דמתניתין כוליה לענין שוגג היא דבבא דרישא קתני ונזכר ומיצעיתא נמי הזורק לעשות חבורה ונזכר ובסיפא כולל זה הכלל כל חייבי חטאות כו' הלכך מתניתין כולה בשוגג היא ולא לענין נחה היא אלא חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור הא נחה חייב אימתי בזמן שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) מנחות ט., ב) [מכות קו: זבחים פח: מנחות פט. תמיד כט. לא:], ג) [לקמן קמו.], ד) לעיל עג., ה) עיין גיטין לב. רש"י ד"ה שופתא, ו) לעיל צ., ז) [ביצה דף ו.], ח) ביצה י., ט) ביצה כב., י) [עי' תוס' לעיל עד: ד"ה תבשילא], כ) [עי' תוס' ד"ה רשב"ג (בע"ב) ובהגהות מלא הרועים שם], ל) כמבואר לקמן קמו. תוד"ה מחיר, מ) ועיין מהרש"א.

הגהות הב"ח

(א) במשנה והקודח כל שהוא: (ב) תוס' ד"ה האי מאן וכו' בהחזרת תריסין כצ"ל ותיבת בתי נמחק: (ג) בא"ד במנעול דקטיר:

הגהות הגר"א

[א] גמרא ולטעמיך אימא סיפא. נמחק ר"י אומר ואפי' וכו' ונ"ב ל"ל שניהם חייבים וכ"ה בירושלמי ואמ' שם למי נצרכה סיפא לרבנן. ועי' תוס' ד"ה ולטעמיך וכו':

הגהות וציונים

א] בכת"י המסתת: ב] בכת"י נוסף והא תנן המסתת והמכה בפטיש אימא המסתת המכה בפטיש (וכ"ה ישר מאד כמו שהוא למטה, דק"ס): ג] בב"ק דף קיט ע"א לועז דולד"ר (גליון): ד] גי' רש"ל (גליון) וכצ"ה בכת"י: ה] ... שם ... ו] מלשון הכיור ... ז] תחתון (נמוק"י וכת"י): ח] צ"ל במציעא (כ"ה בגמ'): ט] נדצ"ל דעבדי (ב"ש, באה"מ): י] ... כ] צ"ל קני מנורה וקרן עגולה חייב חטאת ... ל] יש להוסיף הא דלא:

ליקוטי רש"י

והמסתת. לאחר שנעקרה מן ההר ומלאכה מתליקה [לעיל עה:]. ובמעצד. הוא אחד מכלי האומנים [ישעיה מד, יב]. הקודח. חור כל שהוא במקדש בשבת חייב [מנחות נז.]. סדן. עץ עבה תקוע בארץ של נפחים [סנהדרין נב:]. [המשך בסוף המסכת]

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) נראה דס"ל מחיצה בכבנת במזיד הוי מחיצה לענין דהזורק אליה חייב אבל לטלטל שם אסור ומפורש בעושין פסין וכו': ב) נ"ל ידיעה מתחלה ואח"כ שגגה או שגגה קודם ותשלום המלאכה וכו':

ז א ב מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הלכה טז ופכ״ג הלכה ד
מנג לאוין קח:
ח ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הלכה ט:
ט ד ה מיי׳ שם הלכה ה:
י ו מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הלכה ט ומנג לאוין קח:
יא ז מיי׳ שם הלכה י:
יב ח שם הלכה יז:
יג ט י כ שם הלכה יח:
יד ל מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הלכה יז:

ה) סולץ דף כה. ע״ש, ג) [מוספתא פרק י״ב], ג) נעיל עה. לקמן קיג:, קיז. קכ: קלב. קמג. כתובות ו. כה:כו כה. סוכה נג: [ביצה טו.], ז) [כתובות דף מה.], ס) [ילחוסת נעיל פ:], ו) היא בבל ע׳ ירמיה נא מא, ז) לשון הכתוב יחזקאל כט ד, ס) לקמן קמו סע״א, ע) לקמן קלג., ף) [לקמן קו.], כ) [וע״ע תוספות נעיל מג: ד״ה מיתם].

(ס) במשנה משני סממניות נכל:

רש״י ד״ה בארעא דתכריה לא איכפת ליה. עי׳ לעיל דף עה ע״ש רש״י ד״ה עפי ובמוס׳ שם ועפ״ק:

[א] תוס׳ ד״ה ל״צ כו׳ מיירי דל״א הוי פ״ר כו׳. נ״ב וכ״כ רש״י שם ס״ק:

א) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: [ויקרא ד, ב]

ס] במשנה איתא אף המכה וכו׳: ב] [ניר הערוך (ערך בר ז) לבורא דקרא פי׳ לגומא של דלענת (גליון): ג] [צ״ל ברה וע״י רש״י עירובין דף פ ע״א] (גליון): ד] [דוגמתו נמצא בחולין צד ע״א עוד שם בחולין קד ע״ב ע״ש ועוד בכריתות כג ע״א ע״ש ותוס׳ נדה יט ע״ב ע״ש ולא נמצא פי׳ על זה רק בתולין קד ע״ב פרש״י ד״ה כל האומר דבר בשם אומרו והתנא שכח ולא הזכיר שמו בתחילה וחזר והזכיר שמו ע״כ] (גליון): ה] [צ״ל לתלות] (גליון): ו] צ״ל שמכין (מהר״ם): ז] צ״ל הוצאה (נמוק״י): ח] רישומות (דפו״ר): ט] צ״ל מקלת הוא מיכה המתקיימת במקום אחר מיכ: גמ׳ הא מני רבי יוסי היא. ללמ נעי כתיבה אלא רושם בעלמא ומשמלו רושם מיבה הוא: והן שני שמות. כגון סנך דנקט בממני׳ שמין שוות: הא ב׳ אותיות והן שם אחד. כגון שם משפך[י] או מת מתמנן[כ] או מת מתמיס[ל] לא מיבעי מללא נקט רבי יהודה תד אחד: אחת. כולה בממעט: בל השם. המיבה קרוי שם: בית אחד בנפה. לאחר שסחק של שתי עוסה בחריצת ערב נער אחד מלמעה ואחד מלמעלה והן קרויין בתים והן עוסין את המתי

[נדפס בסוף המסכתא]

הבונה פרק שנים עשר שבת קג.

הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא אלא לשמואל לאו גמר מלאכה הוא הכא במאי עסקינן דבזעיה ברמצא דפרזלא ושבקיה בגוויה דהיינו גמר מלאכה: א[א]זה הכלל: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי: ב[ב]דחק קפיזא בקבא: רשב״ג אומר[ג]: ג[ג]המכה בקורנס על הסדן כו׳: מאי קעביד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מפני שמאמן את ידו קשו בה בני רחבה אלא מעתה חזא אומנתא בשבתא וגמר הכי נמי דמיחייב אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסי משכן עושין כן תניא נמי הכי: ד[ד]רשב״ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב שכן מרדדי טסי משכן עושין כן: מתני׳ ה[ה]החורש כל שהוא המנבש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב ו[ו]המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהוא אם להבהמה כמלא פי הגדי: גמ׳ למאי חזי לביזרא[ז] דקרא דכוותה גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סמנין: המנבש והמקרסם והמזרד: ת״ר ח[ח]התולש עולשין והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם להבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לייפות את הקרקע כל שהן אמו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שנו אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמיכוין והא ט[ט]אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה: מתני׳ י[י]הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין י[יא]משם אחד בין משתי שמות בין משתי (ל) סמניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום יא[יב]רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו א״ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל: גמ׳ בשלמא אימין ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא יב[יג]אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך א״ר ירמיה באמר יד שנו ׳ותהי שמאל דידיה כימין דכ״ע ואשמאל ליחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי יג[יד]בשולט בשתי ידיו רב יעקב בריה[טו] דבת יעקב אמר הא מני ר׳ יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם והא מדסיפא ר׳ יוסי היא רישא לאו ר׳ יוסי כולה[טז] רבי יוסי היא: א״ר יהודה מצינו אלא ר׳ יהודה שתי אותיות והן שני שמות הוא דמחייב שתי אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא יז[יח]ועשה אחת [י]יכול עד שיכתוב כל השם ועד שיארוג כל הבגד ועד שיעשה כל הנפה ת״ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ולא ארג אלא חוט אחד ולא עשה אלא בית אחד בנפה ת״ל

בשלמא [כ]רב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא. מע״ג ללמ למי לעושה נקב גדול של מרגעלין להחם עמוי להכניס ולהוציא[כא] מ״מ מעמם בנין כל דהו מיחייב כמו מעייל קופיצא בקופיצא ומחמת מלת לשמואל דמשום בנין כל דהו לית ליה מיחייב הא מין כאן גמר מלאכה:

אם [ל]בהמה כמלא פי הגדי ואם להיסק. פירוש שחיב רחמי לאוכלה למי שלא יכלה לו הכי מיחייב משעורת שוגת כדאמר לעיל (דף פו.) המוליא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב:

באגם שנו. ומתני׳ למ שייך לאוקמי בחגם אומר ר״ת דמיירי בחילן יבש שאינו מחבן כלום: **לא** צריכא דעביד בארעא דחבריה. פ׳ נערון (ערך מבר) דנסחק ריסיה למ ניחא ליה כגון דקעביד בחריצת המנים ונגון בחחר בשאינו מוכשו והקונך[כב] בהרת בשעת מילה[כג] שחין לו הגלה מותר לכחחילה ואפילו ליסור לרבנן ליכא והחיר ר׳[כד] חנא שפקפוקו בפחחן לסכיל הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת מע״פ שח״פ מלא יסחוט כשמסיר הפקק והו פסיק ריסיה כיון לחינו נהנה בפחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר ואינו נרחה להח [כ]מפיס מורסא להוליא ממנו ליחה היה לסור מי לחו משום נערת הגופה ומע״פ שחינו נהנה כלל בנין הפחח ואינו מחכוין לכך לנחין הפחח מלא נקיבה בחלת ומן הבית רבש״ מממט של יד ליטול בה חת הקוח דמוקי לה בהנחנקין (סנהדרין דף פד:) כר״ם דחמר מלחכה שחינה לריכה לגופה פטור עליה ומשום נערת שרי ומע״פ שאינו נהנה מחטורה היה לסור מי לחו משום נערת הגופה והח דקחמר לח לריכה לעניד נחרעת מחבריה היינו ללא מיחייב חטאת אבל ליסור ללא מיחייב חטאת כל המדיר (זבחים דף פח:) המנדב יין מנדיבו ומזלפו על גבי המיזבח ופריך והח קא מכנה ומוקי לה כר״ם לחמר דבר שאין מחכוין מותר [א] מירי ללא הוי פסיק ריסיה שמזלפו בטיפות דקות מ״ר על גבי המיזבח אפבר[כה] שלא יכנה המח ופפרק לוב הגזל (סוכה דף נג:) גבי אין ממעטין בי״ט משום ר״ש בר״ם אמרו ממעטין ופריך והח קא מחקן מנח ומשני כגון שליקטן לאכילה ולבר שאין מחכוין מותר בכשמיטו נהנה מותר מע״ג להוי פסיק ריסיה וליכא למימר כיון לחיח ליה הוחנחה מחריתא אינו מחקן כלום לפ״ל אמאי קאמר המח דסבר לה כחנחה לחמר דבר שאין מחכוין מותר מיהו י״ל לחותו מיקון מועט כמו מיעוט ענפים לפ״ל מסיל מלא מלבנן לפ״ל גזרו מכמיס כשאינו נהנה[כו]:

בארעא דחבריה. פ׳ לחוש מלאכה שח״פ גופה:

דמחייב בזורק. אמר רבא זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב ואוקימנא כגון שכך היתה מחשבתו מעיקרא לנחה בפי הכלב או בפי הכבשן ומתני׳ דקתני קלטה אחר או כלב או שנשרפה פטור בדלא איכוון לכך ומשום דלא נעשית מחשבתו הוא דפטור ואע״ג דבעינן עקירה והנחה במקום ד׳ ופי הכלב אין בו ד׳ כיון דאחשביה הוי ליה כאלו אינה ביה ד׳. ומסיים ליה לרב ביבי מהא דתנן בכריתות פרק אמרו לו שנים אכלת חלב [שש] אוכל אכילה אחת וחייב כו׳ קתני מיהא שאם הוציא ואוכלו חייב ואע״פ שלא הניחו ע״ג מקום ד׳ אלא כיון שהוא עקרו והניחו בתוך פי חייב. **ואקשינן והא אין דרך חיזוב הוצאה בכך.** כלומר אין דרך החיזוב אלא בעקירה ממקום ד׳ והנחה במקום ד׳. **אלא כיון דאחשביה** לאוכחיה בפיו מחשבתו משוי לפיו כאלו מקום ד׳ על ד׳ הוא ה״נ כיון דאחשביה לפי כלב או לפי הכבשן מחשבתו משויא ליה מקום ולא פליגי רבנן עליה דר״מ שחייב אלא כך אמרו לו אינו [מן] השם כלומר מן המנין ד׳ חטאות אאכילה אבל הוצאה לאו משום אכילה חייב אלא משום הוצאה ובהמוציא משויא ליה מקום: **הדרן עלך הזורק**

פי״ב הבונה כל שהוא חייב וכו׳. הוצרכנו בזאת לב׳ דברים אחד להודיע מה צורך לבנין כל שהוא. שני לראות מה בנין כל שהוא היה במשכן ופירשוהו רבי יוחנן ואביי ורב אחא כל אחד דרך ידיעה ופשוטה הוא **אמר שמואל** המצדד את האבן **חייב משום מכה בפטיש.** פי׳ מצדד מיישב האבן בקרקע כדי לבנות עליה. ואסיקנא תלתא בניינא הוו תרתה צדודי ועפרא שכן דרך הבנאין באבני היסוד מצדדין האבנים ומרשיבין אותן על הטפר. והוי שאמר שמואל מציעא בעי טינא עלאה בהנחה בעלמא. **והני תלתי חמסתת והעושה נקב בלול ודמעייל שופתא בקופינא דמרא** רב מחייב להו משום בונה ואם בנה בנין וסותת או בנה בנין או עשה נקב בלול או עייל שופתא בקופינא

ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל [א]רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר [א] ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת הא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר [ב] ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף [ג] דאאזורך איכא בינייהו דת"ק סבר [ב]אלף אלף דאאזורך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא [ה] [ג]הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא [ד]המעבד כל שהוא [ה]הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא [ו] רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת [ז] א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת [א] מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות [י]מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי [ג] [ז]וכתבתם שתהא כתיבה תמה [ח]שלא יכתוב אלפין עיינין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין [ט]פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה [ד] [י]כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה [כ]או שכתב שלא בדיו [ל]או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא [ה] רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני [ד] ונסכיהם בששי [ה] ונסכיה בשביעי [ו] כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התור' ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום

עלויי

רש"י

ת"ל אחת. שתהא מלאכה שלימה במקום אחד[ב]: שם משמעון. ולגבי בגד נמי שני חוטין ובנפה שני בתין שמתקיימין (א) כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בבת אחת ומתחיל ועושה כדי קיום שלא יהא נסתר מאליו: אפילו לא כתב. מתיבה גדולה: אלא ב' אותיות של שם אחד כגון שש תת. והן מתיבות גדולות כגון שש משששצר[י] משסך[ח] ששמס[ח] תת מתתרא[ט] מתנו[י] וכ"ש אם נתכוין לקטנה תחילה: שכיוצא בה מתקיימת. ולקמיה פריך היינו ת"ק: ר' יוסי אומר. מפרש למילתיה לקמן: היינו ת"ק. שש תת: וכ"ת אלף אלף דאאזורך. שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מצינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא: כיון דאיתא בגלטורי. קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לעז"ן של מינין קלוטרוס ורגילין סופרין לכתוב בהן תיבות של שתי אותיות ואינם תיבות במקום אחר: המגרר. כלונסות[ג] או קלפים דהוא תולדה דממחק: הקודח כל שהוא. קלת הנקב ואע"פ שלא עבר עובי העץ לראות בעבר השני: כל שהוא. מן הלורה: את כולו. כל מה שנתכוון לגרר או לעבד מתחלה בבת אחת: כל השם. כל התיבה: מ"ט דר' יוסי. היכי דריש ליה: אחת מאחת. אחת ה"ל למכתב ולשתוק וכתב מ"ס יתירה [ומהנה יתירה]: הנה מהנה. א"נ הנה הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ס יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו כתבינהו ודרוש אחת הנה בלא מ"ס הכי אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת לתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה חייב חטאות הרבה אי נמי ועשה אחת עשייתו חשובה לו כאחת ואע"פ שהנה היו משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרוייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה: אחת שמעון. כלומר דריש מ"ס יתירה אחת הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתכוון לכתוב: מאחת שם משמעון. כתב מאחת למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא מקויימת (ב) במקום אחר דומיא דאחת דרישיה[ד] דקרא: הנה הוי משמע אבות כתב מהנה לרבויי תולדות: אחת שהיא הנה. דאמרן לעיל[ה] ה"ד כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הואיל ואיכא שגגה טובא[ו]: הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות. שאף על פי שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת דהלא שגגה היא[ז]: מי דמי כו'. זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ס פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הויא: וכתבתם. לתפילין ומזוזה: תם. שלם כהלכתה: אלפין עיינין. יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן: ביתין כפין. דומין בכתיבתן: גמין צדין. דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה: זיינין נונין. פשוטין: כפופין. כף פה צדי נון: פשוטין. הכפולות שלהן פשוטות: ממין סמכין. מ"ס סתומה שדומה לסמך: סתומין. מ"ס סתומה: פתוחין. מ"ס פתוחה: כתבה. לספר תורה: כשירה. בדילוגין אריח ולבינה: מכאן רמז כו'. כלומר מ"ס דונסכיהם דריש ליה בפתוחה [שמע מינה] בפתוח ועשאו סתום לכשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון שם משמעון וכשר[ט] להתקיים במקום שם:

עלויי

תוספות

בגלטורי בעלמא חייב. פירוש א"א שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח ויש מפרשים א"א היינו אמן אמן (סלה) שכותבין בקמיעין[ז] וליתא דהיינו נוטריקון וחייב אפילו באחד ורבנן דפטרי במתני'[ט] פטרי אפילו בב' וג': א"א דאאזורך איכא בינייהו. לאו דוקא דהא ת"ק פטר אפי' שתי אותיות משם אחד עד שיכתוב שם משמעון אלא משום ר"ש נקטיה דאפי' בהא מיחייב: המעבד כל שהוא. לאו דוקא כל שהוא אלא כשיעור המפורש בהמוציא (לעיל דף עט.) ולא נקט כל שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דאמר עד שיעבד כל העור: תריץ הכי יכול עד שיכתוב כל הפסוק כו'. וא"ת ומ"ש אריגה מהני דהכא לא מחייב ר"ש עד שיתקן את כולו וי"ל דבאריג שעושה דבר חדש שאינו בעולם מחייב שפיר בשני בתי נירין אבל עיבוד שאינו אלא תיקון העור בעלמא וכן גורר וצר צורה בעי ר"ש עד שיתקן את כולו: טיתין פיפין. מכאן נראה לר"ת שצריך לכוף ראש הטית לתוכה דדמי כעין פ': בשביעי כמשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ג:) וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש"י[ט] דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז.):

גרועי

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי' פי"א מהל' שבת הלכה י:
טז ג מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טו:
יז ד מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ה:
יח ה מיי' פ"י שם הלכה טו:
יט ו מיי' פ"ז שם הלכה ז:
כ ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ד וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ג:
כא ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' לו סעיף א וטוש"ע י"ד סי' רעד סעיף ה:
כב ט מיי' פ"ז שם הל' יא ופ"ח הלכה א ג סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' ערה סעיף א:
כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כד כ ל מיי' פ"א שם הלכה ה סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רעא סעיף ו וסי' רעו סעי' ה:

רבינו חננאל

דמרא בהעלם אחד אינו חייב על הבונה ועשה אחד מאלו אלא חטאת אחת שלא עשה אלא אב ותולדותיה והעושה אב ותולדותיה אינו חייב אלא אחת. ושמואל מחייב להני תלת משום מכה בפטיש ואי עביד בנין וחד מהנך חייב תרתי חד משום בונה וחד משום מכה בפטיש דלאו תולדה דבונה ניתהו. ובהא פליג רב סבר א) כיון שהמסתת אבני גזיל הוא ואינון אבני דלא משפרך ומשוי להו גזית כדכתיב כל אלה אבני יקרות במדת גזית מגוררות במגירה והויא כמכה אבן בפטיש להשוות עקמו (מיהו) [וכן] נקב בלול נמי כיון דמשום אויר הוא לבנין דמו ותולדת בנין הוא ושמואל סבר נקב לפתוח פה בכלי דמי שהוא סוף מלאכה. וכן מכניס ידי הקורדום (בעשהו) אע"פ שכלי הוא רב סבר דיש בנין בכלים ושמואל סבר אין בנין בכלים וגרסינן בכלל גדול משום דרבי יהושע כן כי המסתת חייב משום מכה בפטיש כשמואל. ומותבינן לשמואל מהא דתניא הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב דאמר משום בונה היינו דחייב הקודח דמחזי כמי שעושה חור בכותל כדי לבנות שם בנין ותולדת בנין הוא. אלא לשמואל דמחייב הנוקב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכ' מאי [גמר] מלאכה איכא בקודח והלא הנוקב צריך לקבוע באותו [הנקב] מסמר נמצאת קביעת המסמר הוא הגמר מלאכה. ומשני כגון שקדח ברימצא. פי' במקדח והניח המקדח במקום שקדח במסמר קבוע באותו העץ שקדח כדי לחזקו שזהו גמר מלאכתו. ואשכחן סוגיא דשמעתא בענין המחזיר מטה של טרסיים בשבת (לעיל ד' מז) כרב דסבר עיולי שופתא בקופינא והוא יד הקורדום בנקבו שהוא כהחזרת מלבנות המטה ורב ושמואל דאמרי תרווייהו [התם] המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת ומותבינן [מהא] המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה של ציידין לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' הימאי אמר המרכיב קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור ופרקינן הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב רשבג"א אם היה רפוי מותר. ופשיטא לרבנן בתראי דהני כולהו משום בונה אינון ומשום הכי מתרינן במן דעביד להו דאמרינן בי רב חמא הואי ההוא מטה גוליתא דהוו מהדרי ליה בשבתא. א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מ"ט שריין דמשום בנין מן הצד הוא ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיהא] איכא א"ל אנא כרבן שמעון ב"ג סברי לי דאמר אם היה רפוי מותר. וגרסינן בירושלמי קנה מנורה למה הוא חייב הוא חייב ר' אבהו בש"ר יוחנן ורב הונא תרווייהו אמרו משום בתה וקי"ל בהני כולהו כרב. פי' חק קפיזא בקבא. כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מדת קפיזא ונמצא שעשה כמין השנתות שהיו סימנין בהין: המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב אמר רבה ורב יוסף מפני שמאמן את ידיו וסברי בני רחבה דהאי מאמן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא ונדחת. ופשוט אביי ורבא שכן מרדדי טסי משכן עושין כן ותניא נמי הכי. ופי' מאמן דאמר רבה ורב יוסף. מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן מנהג מרקעי פחים כשמניחין הטס על הסדן מכין תחלה בקורנס על הסדן כשמתחיל במלאכה ולרשב"ג מלאכה גמורה היא ולא דמי לנוטל מגל לקצור ולא קצר ולנוטל קורנס לרדד ולא רידד אלא אותה הכאה מלאכה חשובה (ליתא) [היא]. החורש כל שהוא. ראויה לעשות גומא לדלעת ובמשכן היו חורשים לקלח אחד של סממנים. והמנכש והמלקט עצים. קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהוא חייב למה לי למיתנא לבהמה כמלוא פי גדי ולהיסק כדי לבשל ביצה קלה אטו בהני לאו מייפה קרקע הוא למה לי שיעורא. ומשני רבה ורב יוסף באגם שאין הקרקע מתייפה בליקוט עצים ולא בניכוש לפיכך צריכין שיעור [להתחייב]. אביי אמר היכא צריך שיעור בשדה דלא קא מכוין ליפותה ואע"ג דהוא מתייפה אינו חייב אלא בשיעור דקא מכוין ליה אם לבהמה אם להיסק. ואקשינן עליה איני והא אביי ורבא דאמרינן תרווייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דבר שאין מתכוין מותר כי האי גוונא דודאי לא אפשר לתלוש מן הקרקע אלא שהקרקע מתייפה מתלישתו ורצונו בכך מחייב. ומשני בתולש מן הקרקע שאינו שלו שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל לפיכך אינו מתחייב אלא במחשבתו שמתכוין לה: הכותב ב' אותיות בין בימינו בין בשמאלו חייב. והא אין דרך כתיבה בכך. ואוקמה ר' ירמיה באיטר שהוא דרכו לכתוב שנמצא שמאלו במקום ימין ואקשינן תוב אי הכי אימינו לא ליחייב דהא כל איטר שמאלו במקום ימינו ונמצא הימין של איטר כי הוא שמאלו ואין דרך כתיבה בכך ונדחה זה. ואוקמה אביי בשולט בב' ידיו. דתרווייהו מיומנות הן שנמצא כותב בשתיהן ודרך כתיבה בשתיהן אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת לא מיחייב משום כותב בשבת אלא בזמן שהכותב בידו המיומנת אבל אם כתב בידו אחרת לא מיחייב שאין דרך כתיבה בכך לפיכך איטר שאין

חשק שלמה על רבינו חננאל א) נראה דחסר כאן בדברי רבינו ואולי צ"ל רב סבר דהמסתת עורך בנין הוא וחייב משום בונה ושמואל סבר דכיון שהמסתת וכו':

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל דף ע. סנהדרין סב. [כריתות דף ג. עי"ש], ב) [תוספ' פי"ב], ג) [לעיל ע. סנהדרין סב. ע"ש], ד) [מנחות לא: וע"ש בתוס' ד"ה עשאה כסירה], ה) תענית ג:, ו) עזרא א ח, ז) ירמיה נא מא, ח) איכה ה יח, ט) בראשית מב א, י) בראשית לד ט, כ) ע:, ל) לעיל ע., מ) שם, נ) [לקמן קד:].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' בתין שמתקיימין כך: (ב) ד"ה מאחת וכו' שתהא מתקיימת במקום:

תורה אור השלם

א) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: [ויקרא ד, ב]

ב) אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד זוּלָתִי אֵין אֱלֹהִים אֲאַזֶּרְךָ וְלֹא יְדַעְתָּנִי: [ישעיה מה, ה]

ג) וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: [דברים ו, ט]

ד) וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: [במדבר כט, יט]

ה) וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וּנְסָכֶיהָ: [במדבר כט, לא]

ו) וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: [במדבר כט, לג]

הגהות וציונים

א] נדצ"ל והא קתני רש"א דקאי אברייתא דלעיל (כפי' התוס' ברכות כד ע"א ד"ה והתניא): ב] נדצ"ל אחד (גנזי יוסף, כברש"י להלן ד"ה מי דמי): ג] לעיל עה ע"ב ושם איתא חייב משום "מחתך": ד] נדצ"ל דרשה (רש"ש): ה] נדצ"ל כשר (באורות המים): ו] [שני פירושים האלה כתובים בערוך ערך אא] (גליון): ז] דיבור זה שייך לפני ד"ה בגלטורי: ח] [לפנינו ברש"י דסוכה מז ע"א ד"ה רב אשי איתא בזה"ל בשביעי כתיב במספרם כמשפטם וכו' ובקרבנות שמיני כתיב במספרם כמשפט וכו'] (גליון):

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]